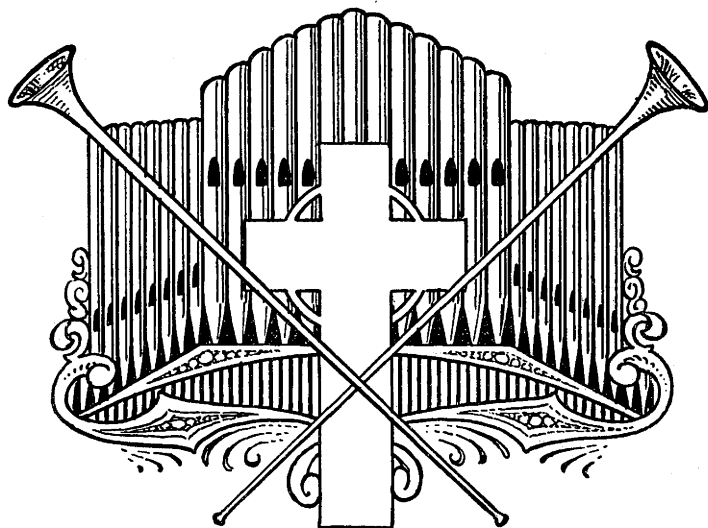

TIDSKRIFT
FÖR
KYRKOMUSIK
OCH
SVENSKT GUDSTJÄNSTLIV

ORGAN FÖR
SÄLLSKAPET KYRKOSÅNGENS VÄNNER
OCH
SVERIGES ALLMÄNNA ORGANIST- OCH KANTORSFÖRENING

UNDER MEDVERKAN AV INTENDENTEN *BENGT CNATTINGIUS*, LINKÖPING, PROFESSOR *OTTO OLSSON*, STOCKHOLM, KYRKOHERDEN, TEOL. LIC. *KNUT PETERS*, HÄSTHOLMEN, OCH MUSIKDIREKTÖR *SVANTE SJÖBERG*, KARLSKRONA

UTGIVEN AV KOMMINISTER *ARTHUR ADELL*, STOCKHOLM

15 DEC.

FJÄRDE ÅRGÅNGEN

1929

LUND, C. W. K. GLEERUPS FÖRLAG

Innehållsförteckning.

Uppsatser.

	Sid.
A. Adell: Kyrkklockor	44
— » — Den praktiska prästutbildningen	132
— » — Högmässa och kyrkoår	154
F. M. Allard: Predikan vid vespergudstjänst i Skara domkyrka den 15 aug. 1929	161
G. Aulén: Nya riktlinjer för arbetet inom Kyrkosångens Vänner	59
Y. Brilioth: Kyrkomötet i Örebro 1529	49
B. Cnattingius: Utställningen av kyrklig textilkonst	17
— » — Konst och liturgi	165
G. Herrlin: Vid friska vatten	130
H. Hägglund: Ett kapitel om predikans genesis	145
E. Liedgren: Glömda rikedomar	177
A. Malmberg: En predikosamling ur psalmvalssynpunkt	182
O. Mannström: Två morgonhymner från gamla kyrkan	12
C. A. Moberg: Den gregorianska sången i den romerska kyrkan	33
— » — Pius X och den kyrkliga musiken	71
— » — »Ny saktighet» inom nutida katolsk kyrkomusikalisk komposition	81
— » — Musikhistoriska lärdomar	104
G. Molis-Mellberg: Psalmbooksfrågans behandling vid kyrkomötet i Finland	5
— » — Handboksfrågornas behandling vid senaste kyrkomötet i Finland	19
O. Olsson: Orgelspelets mästare	152
K. Peters: Sveriges första svenska kyrkohandbok	54, 65
— » — Dopritualet i 1529 års handbok	100
— » — Till prefationens musikaliska historia i Sverige	138
C. Rogberg: Schütz' Musikalische Exequien	10
A. Runbäck: Den unisona körens uppgifter vid högmässan	111
— » — Till frågan om högmässans inledning	167
S. Sjöberg: Erfarenheter från bruket av Koraler till Nya Psalmer	1
— » — Kyrkomusikernas lönefråga	77
M. Wöldike: Thomas Laub og Dansk kirkesang	41
D. Åhlén: Carl Lundell	97
— » — Bachfesten i Leipzig	120
— » — Kurt Thomas	158
W. Åhlén: Nutida orgelproblem	140

Redogörelser och större meddelanden.

	Sid.		Sid.
Om den rätta bönen	1	Nya orglar	32, 80, 128, 191
Bön vid kyrkosångsmöte	129	Händels Messias	16, 32
Bön vid kantors tillträde	129	Bachs juloratorium	31, 48
Kyrkosångens Vänner	28, 62, 191	Schütz' Jesu sju ord på korset	80
Sveriges allmänna Organist- och Kantorsförening	29, 125, 191	Matrikel över svenska kyrkomusici	94
Sveriges Kyrkosångsförbund	30, 191	Sveriges äldsta kyrkoklocka	16
400-års jubileet i Örebro	95	Vigeland dekorerar Lunds domkyrka?	16
Körjubileer: Norrköpings S:t Olai	30	Öppna kyrkor	31
Valdarnsviks kyrkokör	95	Klassisk orgelmusik	128, 160
Karlskrona musikför.	95	Prenumerationsanmälan	191
Kurser och möten: Möteskalender	80	Danmark: Nordiskt körmöte	124
Lit.-kyrkomus. kurs i Skara	95, 141	Norge: Liturgisk nämnd	96
D:o i Karlshamn	95, 127	Trondhjems domkyrka	96
D:o i Berg	126	Norges organistförening	160
Organistkurs i Uppsala	128	Finland: De nya melodierna till psalm-	
Kyrkliga mötet i Stockholm	95	bokstillägget	9
Petrus de Dacia, ruinspel	142	Kyrkomusikdagar i Helsingfors... ..	14
Kyrkliga Frivilligkåren i Upsala	186	Svensk sångfest i Jakobstad	16
Orgeldispositioner	88, 174, 185	Åbo domkyrkas 700-årsfest... ..	16, 96
		Svenska kantor-organistför.	32

	Sid.		Sid.
<i>Tyskland</i> : 17:e Bachfesten	32, 120	<i>England</i> : Evangeliska alliansen och	
2:a Schützfesten	32	engelska kyrkohandboken	13

Recensioner.

A. Litteratur.

<i>H. Biedermann</i> : Aktuelle Orgelbaufragen	143	<i>R. v. Liliencron</i> : Chorordnung	92
<i>M. Björkquist</i> : Den bundna och den fria kyrkan	189	<i>G. Lizell</i> : Den sv. högmässogudstj. ...	154
<i>Bärenreiter-Jahrbuch 1929</i>	47	— » — Vårt kyrkoår	154
<i>C. F. Hennerberg</i> : Orgelns byggnad... ..	25	<i>O. Mannström</i> : Livstrådet	189
<i>Jahrbuch für Liturgiewissenschaft</i>	190	<i>Der Musikant</i>	124
<i>A. Jonæ</i> : Öva dig i gudaktighet	89	<i>Musik und Kirche</i> ..	47
<i>Julböcker</i> : Julhelg för sv. hem	188	<i>H. Olén</i> : Svenska kyrkomusici	25
Linköpings stifts julbok	188	<i>Th. Peterson</i> : Själens vägar	190
Lunds stifts julbok	188	<i>G. Ramin</i> : Gedanken zur Klärung des Orgelproblems	140
Till hembygden	189	<i>Svenskt kyrkoliv i Finland</i>	90
<i>O. Larsson</i> : Kyrkoideal	92	<i>N. Söderblom</i> : Luthers lilla katekes... ..	144
<i>E. Liedgren</i> : Svensk psalmdiktning	79	<i>E. Wellesz</i> : Bysantinsiska Musik	190
<i>K. Liesenberg</i> : Der Einfluss der Liturgie ..	165	<i>N. Zettergren</i> : Svensk gudstjänstritual ..	144
		<i>M. Åmark</i> : Kyrkklockor	44

B. Musik.

<i>A. Andrén</i> : Svenska stamsånger.....	123	<i>Th. Laub</i> : Musik og Kirke, Dansk Kirkesang, Andelige sange.....	(41), 90
<i>J. C. Bach</i> : 44 Choräle	176	<i>A. Lehtonen & J. Sundberg</i> : Passionsvesper	124
<i>J. Blennow</i> : Körsånger.....	27	<i>V. Lübeck</i> : Weihnachtskantate	143
<i>D. Buxtehude</i> : Missa brevis.....	79	<i>A. Mendelssohn</i> : 6 Choralvorspiele	176
<i>Dansk Org.-foren. Präludiesamling</i>	79	<i>G. Molis-Mellberg</i> : Vesper	92
<i>C. H. Debois</i> : Sonate D dur... ..	122	<i>W. A. Mozart</i> : Dir, Seele des Weltalls ..	123
<i>H. v. Eyken</i> : Musikalischer Teil zu Liliencrons Chorordnung	92	<i>M. Praetorius</i> : Weihnachtslieder	143
<i>I. Hannikainen</i> : Vårt hemvist	94	<i>N. L. Sagnér</i> : Vid juletid	93
<i>H. L. Hassler</i> : Vier Psalmen	27	<i>F. Schmidt</i> : Celler Passion 1637	48
— » — Mein Lieb	123	<i>H. Schütz</i> : Musikalische Exequien.....	10
<i>O. Jochum</i> : Christ und die Welt	143	— » — Der 23 Psalm	143
<i>P. Kickstat</i> : Choralvorspiele	176	— » — Geistliche Konzerte	143
<i>H. Klemetti</i> : 11 andliga sånger	123	<i>K. Straube</i> : Alte Meister des Orgelspiels.....	152
40 nya koralförspel, utg. av ärkestiftets organist förening	26, 47	<i>Ur kyrkokörernas repertoar I—II</i>	123
<i>A. Krieger</i> : Arien	143	<i>D. Vikander</i> : Svenska skolkvartetten III ..	93
<i>E. Kyander</i> : Stilla är kvällen.....	94		

In Memoriam.

Lektor <i>A. E. Friedlander</i>	13	Kyrkoherde <i>K. G. Hauffman</i>	24

Musikbilaga.

	Häfte		Häfte
<i>J. S. Bach</i> : Pingsthymn	4	<i>J. Kugelman</i> — <i>J. S. Bach</i> : Dig skall	—
— » — Kom stilla död	4	ditt Sion sjunga.....	1
— » — Aftonpsalm	4	<i>G. P. Palestrina</i> : Hell, dag så ljus ...	4

II.

**Tidskrift för Kyrkomusik och
Svenskt Gudstjänstliv**

Redaktionens adress: Folkungagatan 61 IV,
Stockholm.
Postgiro 31495

Expeditionens adress: *Gleerups Förlag,*
Lund, Rt. 111
Postgiro 30843

Tidskriften utkommer med 1 nummer den
15 i varje månad. För juli—augustinumren
dubbelnummer den 1 augusti

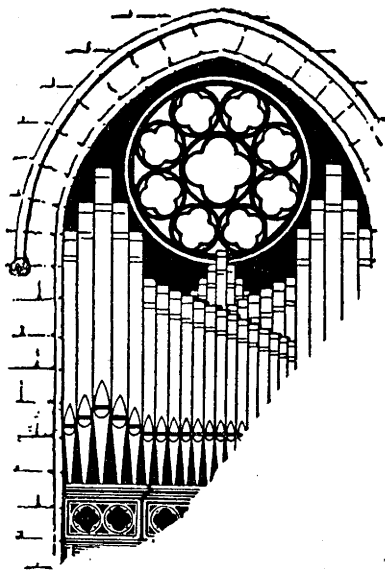
Prenumerationspris: å posten, i bokhandeln
eller direkt från förlaget: kr. 4:50 pr år

Annonspris: 20 öre pr mm. enkel spalt.
Rabatt vid större annons och vid upp-
reppning av annons i flera nummer

Detta nummer innehåller:

Lektorn, Teol. d:r *E. Liedgren*, Västerås:
Glömda rikedomar. — Stadskomminister
A. Malmberg, Trelleborg: En predikosam-
ling ur psalmvalssynpunkt. — Orgeldispo-
sitioner. — *L. L-n*, Kyrkliga Frivilligkårens
i Upsala kyrkomusikaliska verksamhet. —
Recensioner. — Meddelanden. — Prenu-
merationsanmälan.

Lediga tjänster se omslagets sid. III.

Tonskönhet

och ett gediget omsorgs-
fullt utförande giva våra
K Y R K O O R G L A R

en rangplats inom mo-
dern orgelbyggnads-
konst

A. MÅRTENSSONS ORGELFABRIK
LUND

Hell, dag så ljus och lyckosam!

G. P. Palestrina, (1525-1594).

f

1. Hell, dag så ljus och lyc - ko - sam! Hell, ätt-ling - en av
 2. Hal - le - lu - ja! med Her-rens folk. Jag va-ra vill din

Da - vids
 ä - ras
 Da -
 ä -

f

p *mf*

stam.
 tolk.

- - - - - vids stam. Du morgon-stjär-na, klar och ren. Du morgon-
 - - - - - ras tolk. Och e-vigt hö - ja lov och pris och e-vigt

p *mf*

p

stjär-na, klar och ren. Du Fadrens bild och å - ter-sken.
 hö - ja lov och pris. Med äng-lar - na i pa - ra - dis.

stjär-na, klar och ren. Du Fadrens bild och å - ter-sken. Du Fadrens bild och
 hö - ja lov och pris. Med äng-lar - na i pa - ra - dis, med äng-lar - na i

p *f*

Hal-le-lu - ja! Hal-le - - - - - lu - ja!

Hal le lu ja! Hal - le - lu - ja!

å - ter-sken. Hal - le - lu - ja! Hal-le-lu - ja!

pa - ra - dis.

Hal-le-lu - ja! Hal - le - - - - lu - ja!

(A. A.)

Pingsthymn.

(V. E. Löscher)

Sopran och bas av J. S. Bach, (1685-1750).

Mellanstämmorna efter den besiffrade basen utarbetade av Franz Wüllner.

Allegretto.

mf *mf*

1. O pingst, du skö - na dag, — dig al - la må be - sjun - ga! Guds
2. Säll den, som Her - rens ord — och An - de mäk - tigt rö - rer! Säll

här - lig - het och makt — nu pri - se högt vår tun - ga! I
den, Guds nå - des röst — i hjär - tat öd - mjukt hö - rer! Nu

p

cresc. *cresc.*

dag den Hel - ge And' — ut - ko - rat Her - rens män, — o,
lo - ven Her - ren Gud, — som e - vigt tro - fast är — och

And' ut - ko - - - rat Her - rens män, o, bed - jen,
Gud, som e - - - vigt tro - fast är och oss, och

mf *mf*

bed - jen: Väck vår själ, — oss sam - ma nåd för - län!
oss för var - je dag — på nytt sin nåd be - skär!

bed - jen: Väck vår själ, oss sam - - - ma nåd för - län!
oss för var - je dag på nytt — sin nåd be - skär!

(Översätt. av Elis Erlandsson)

Kom, stilla död.

(Diktare obekant, 1724.)

Sopran och bas av J. S. Bach, (1685-1750).

Mellanstämmorna efter den besiffrade basen utarbetade av Franz Wüllner.

Molto sostenuto.

pp dolce , *p* när slut är lev - nads -

Kom, stil-la död, kom, säl-la ro, när slut är lev - nads -
när slut är lev - nads -

pp dolce *p* när slut är lev - nads -

fär - den! Ty jag är trött på värl - den! Ack, kom, jag

p

vän - tar dig! Kom Je - sus häm - ta mig!

cresc.

vän - tar dig! Kom Je - sus häm - ta mig! Jag -

cresc. Kom Je - sus häm - ta mig! Jag -

Jag läng-tar hos dig bo i sa - lig ro!

dim.

— läng-tar hos dig bo i sa - lig ro!
— läng-tar hos dig bo i sa - lig ro!

dim. läng - tar hos dig bo i sa - lig ro!

*) Jahn och Rob.Franz har här fiss i basen.

Aftonpsalm.

(Christian Scriver.)

Ej för långsamt.

J. S. Bach, (1685 1750).

mf

1. Nu da - gens sol i glans och prakt jag
Men du, min själ, med bö - nens makt må

2. I, kla - ra stjär - nor, Her - ren satt, att
I bring - en ljus i, dun - kel natt och

3. Här ne - re rå - der nat - ten nu, till
där up - pe va - kar lik - väl du, som

mf

p

1. sett gå ned till vi - la. Till him - lens port min
än mot höj - den i - la.

2. vak - ta him - la run - den, Men tu - sen gång - er
glans åt af - ton - stun - den.

3. sömn sig allt be - gi - ver; På mig, o Her - re
ald - rig tröt - tad bli - ver.

p

mf

gång jag un - der lov och sång nu stäl - la må i
mer än glans som ö - gat ser är Je - sus, him - lens
kär, Ditt ö - ga rik - tat är, och där - för tro - get

mf

f

lång - tan stor att bo där Her - ren Je - sus bor.
stjär - na klar, som gör Guds san - ning up - pen - bar.
natt och dag för dig i an - den va - ke jag.

f

(Sv. psb. 649: 1-3.)

Glömda rikedomar.¹

NÄR VID 1800-TALETS BÖRJAN Johan Olof Wallin och hans samtida synade den svenska kyrkans skattkammare och dess förråd av psalmer, böner och liturgiska texter, funno de det mesta »lukta gammalt», som Wallin ännu 1816 skrev till sin vän Johan Åström om 1695 års psalmbok. Till en början ville man göra om allt, så att det passade tillsammans med Gustav III:s smak och Svenska Akademiens erkända mönster. »Kellgrens, Lehnbergs och Gyllenborgs enkla, kraftiga och harmoniska språk är värdigt att höras i helgedomarna och att där förvaras», heter det 1809 i en av Wallin författad tidningsartikel. Men J. C. Hæffner, E. G. Geijer, Samuel Hedborn och några andra starkt konservativa män hyste en annan uppfattning. Religionens språk har alltid varit ett annat än vardagsspråket, torgspråket eller salongsspråket för dagen, förklarade de. Särskilt framhöll de musikaliskt kunnigaste, att det nya litterära språket och den högtflygande odestilen icke passade samman med de gamla koralmelodierna, vilka sannolikt aldrig kunde överträffas eller ersättas.

Wallin ger med sig — steg för steg. Tidigt erkänner han de gamla koralernas oöverträfflighet. Det gäller att rädda dem. Huru skall detta ske? Jo, genom att till de gamla melodierna dikta nya, vackra, för samtidens smak anslående ord. Då detta tillvägagångssätt mest framgångsrikt genomföres, återverkar melodierna på ordvalet och tankeinhållet, så att den nya psalmtexten verkligen avpassas efter den gamla koralen. Men det är ganska naturligt, att de vackraste nya psalmerna bli de, som ansluta sig till de efter samtidens smak mest tilltalande melodierna, medan de mera ålderdomliga, ej omedelbart och lätt tillgängliga medeltida melodierna jämförelsevis sällan inspirera till texter i modern smak. Sådana psalmer som »Höga Majestät, vi alle» (eller »'Vaken upp', en stämna bjuder»), »Var hälsad, sköna morgonstund» (eller »Nu segrar alla trognas hopp»), »Vad ljus över griften» och »Bereden väg för Herran» höra ju till de yppersta vi och

---

¹ Ur ett föredrag vid Liturgisk-kyrkomusikaliska kursen i Karlshamn den 9 juli 1929. Senare delen ingick även i ett anförande vid Strängnäs Kyrkosångarförbunds kyrkosångshögtid i Eskilstuna den 17 sept. 1927.

överbud något kristet folk äga. Men de äro alla skrivna till jämförelsevis nya koraler, åtminstone ej äldre än 1500-talet. Däremot äro sådana psalmer som t. ex. 44 »Ack, vi äre alle Adams barn, o Gud», 59 »Gläd dig, du helga kristenhet», 103 »Sitt öga Jesus öppnat har», 142 »Betraktom väl de tio bud», 159 »Gud vare lovad och av hjärtat prisad», 266 »Lovsjungen Herran, låtom oss med fröjdeljud» — för att nu icke tala om 263 »O Gud, vi love dig» — ganska okända och osjungna numera. De ha kommit ur bruk, eller kanske rättare: aldrig kommit i bruk, därför att de personer, som vid övergången från 1695 års psalmbok till 1819 års psalmbok voro förtrogna med de motsvarande gamla psalmerna, förmodligen tykändes vid de nya orden och de, som ej kunde de gamla orden och melodierna, antagligen saknade lust att lära sig nya texter med så svåra melodier.

Naturligtvis skall härmed ej förnekas, att Wallin och hans medhjälpare i många fall förträffligt bevarat en vacker gammal koral genom att förse den med en ny text, som verkligen blivit sjungen och älskad, t. ex. n:r 150 (97), 139 (265 — gamla texten även bibehållen) och 175—273 (167 — gamla texten bearbetad). Men av dessa nu sist nämnda psalmer är det blott en nyskriven, som ansluter sig till en medeltida *kyrklig* melodi: 139 (265) — de bägge andras melodier kunna möjligen ha medeltida ursprung men i så fall förmodligen från den världsliga (eller andliga) folkvisan.

Det är ju en för alla kyrkosångsvänner välkänd sak, att våra lutherska koraler till en icke ringa del bygga på folkvise- och balladmotiv. Den utomordentliga popularitet, som de nya reformatoriska visorna vunno, förklaras ej blott ur deras rent religiösa textinnehåll och den starka stämning, varåt de gävo uttryck: glädjen över Guds frälsande nåd och över Guds ords frigörande kraft. — Själva *melodierna* voro redan förut kära och kända eller i varje fall folkliga och lättlärdade — liksom de andliga sångernas melodier under 1800-talets väckelser i vårt land. Såväl de fransk-reformerta psaltarpsalmerna som 1500- och 1600-talets tyska, danska och svenska psalmer sjöngos ju mestadels till världsliga sångmelodier. Med tacksamhet, andakt och glädje bruka vi än psalmer, som skrivits till gamla gesällvisors, jaktvisors och höviska kärleksvisors toner: »Innsbruck, ich muss dich lassen», »Aus fremden Landen komm' ich her», »Mein G'müt ist mir verwirret», »Flora, meine Freude» m. fl. — d. v. s. »Nu vilar hela jorden», »Av himmels höjd oss kommet är», »O huvud, blodigt, sårat», »Jesu, du min hägnad» och de på liknande sätt tillkomna hugenottpsalmerna »Till dig av hjärtats grunde» och »Såsom hjorten träget längtar».

Men dessa koraler, hur friska, outnötta, omväxlande och klangsköna de än må vara, lämpa sig likväl icke för att uttrycka *allt* vad en kristen gudstjänst kan och bör innehålla av andakt, åkallan och tillbedjan. De ha ofta från början haft en mera agitatorisk uppgift, de ha tjänat den protestantiska propagandan mot Rom, men de ha ej egentligen varit avsedda för den i strängare mening kyrkliga sången under vigda tempelvalv.

Luther ville ju först, likaväl som Kalvin, ha en mera *bibliskt grundad* kyrkosång än den papistiska: det skulle vara psalmer ur Psaltaren, nödtorftigt omskrivna till folkspråkig vers, eller också — det gäller om Luther men ej om Kalvin — utvalda, i vissa fall i evangelisk anda bearbetade eller rättade medeltidshymner i översättning på modersmålet. Det föresvävade ju den fördomsfrie Luther en tredje möjlighet: att de latinska hymnerna och sekvenserna fortfarande sjönges, där djäkarna kunde utföra dem i flerstämmig kör, efter de gamla sköna tonsättningar, som reformatorn själv som skolgosse inövat och som han behöll en varm kärlek till, så länge han levde. (Det är ju ock numera för alla fackligt intresserade väl känt, att den latinska kyrkosången bibehållits även i vårt land långt in på 1600-talet och övats i skolorna här och var ända fram emot 1700-talets slut.)

Luther menade alltså icke, att församlingens psalmsång skulle ensam utgöra allt sångligt inslag i gudstjänsten, ej heller att de mer eller mindre profana melodier, till vilka han och hans samtida skrevo sina andliga visor, ensamma skulle behärska kyrkosången. *Den heliga sången* skulle fortfarande liksom under den gamla kyrkans herravälde bära sin säregna prägel av helgd och allvar. Redan genom sina från de världsliga visorna avvikande tonföljder, harmonier och kaden-ser skulle den heliga sången ge intryck av en annan sfär, en annan livsform än vardagens, på samma gång den, djupare sett, förunderligt väl passade samman med det känslotillstånd, som är grundstämningen i varje kristen människas liv både i helg och söcken.

Tag t. ex. de bägge julpsalmerna 62 »Lov vare dig, o Jesu Krist» och 63 »Av himmels höjd oss kommet är», den förra en gammal medeltida kyrklig melodi, den senare i all sin oöverträffliga enkelhet och skönhet likvisst av senare datum (en tradition vill tillskriva Luther själv den med texten sällsynt kongeniala tonsättningen från 1540). Vem märker ej, att 63 från början är en hemmets och familjelivets julsång, medan 62 har en säregen tempelandakt med sig, en översvinnelig, himmelsk helgd av höga valv och festfirande församling!

Innan ännu den lättsjungna, utomordentligt innerliga hugenottmelodien 66 (»Si Jesus är ett tröstrikt namn») hade införts hos oss med sin för Sverige—Finland egendomliga text, fanns för Nyårs-

dagens hyllning av Jesu namn en annan, nu ganska sällan på sin rätta gamla melodi sjungen psalm — n:r 64 »Välsignat vare Jesu namn». Antagligen är dess gamla melodi i 1697 års koralbok (n:r 140 där) och hos Hæffner (n:r 64) av medeltida nordiskt ursprung — vi ha efter samma säregna meterklass en senmedeltida sång om S:t Gregorius' mässa (»Gud Fader han tog sin signade son», Sv. Medeltida Dikter och Rim). Ifrågavarande koral (nu upptagen under n:r 281) är visserligen icke någon strängt medeltidskyrklig melodi, men den får nog räknas till de gamla rikedomar, som stå i fara att förgätas.

En påskkoral av medeltida ursprung med element från en gammal ryktbar leis, den av Luther högt prisade »Christ ist erstanden», äga vi i n:r 103 »Sitt öga Jesus öppnat har» — även det en melodi, som undvikes i nutida församlingssång. Orden äro helt igenom nya och bära den Wallinska tidens signatur, men melodien förmedlar det gamla påskjublet på ett egenartat sätt. Även om dylika melodier äro för svåra för nutida församlingar, böra de väl ej vara för svåra för kyrkokörerna. Det vore en synnerligen hedersam uppgift, den körledare toge sig an, som ville med sin kör inöva, om ock blott för unison sång, de gamla leis-melodierna, en gång våra lekmanförsamlingars enda bidrag till andaktssången i våra kyrkor. Under 1400-, 1500- och 1600-talen voro psalmmelodier som 62 och 103 kända och kära för stora och små och sjöngos högst uppe i norr likaväl som längst nere i söder. Men nu höra de till de glömda rikedomarna.

Vid våra nattvardsgudstjänster händer det nog, att en viss enformighet och slentrian smyger sig in i psalmvalet. Den något sötaktiga Åhlströmska melodien till n:r 153 »Vad röst, vad ljuvlig röst jag hör» synes rentav vilja uttränga värdefullare både koraler och texter, varav vi ju eljes ha många. Lyckligtvis kan dock n:r 150 »O Jesu, än de dina» alltjämt hålla stånd mot den nyssnämnda, i och för sig ganska goda psalmen. Men tänk om kören en gång emellanåt ville bjuda på Luthers »tyska *Sanctus*»: »Esajas såg den Allraheligste» (n:r 9), som i äldre tider var oskiljbar från vår nattvardsliturgi! Redan har man på sina håll tagit upp den gamla härliga nattvardspsalmen 265: »Dig vare lov och pris, o Krist», som med obetydliga förändringar bibehållit sig i den form den ägde redan vid mitten av 1500-talet — ja kanske än tidigare. Enligt äldsta uppgiften om dess bruk skulle den utföras, då prästen lyfte upp kalken (*elevationen*), och den stod ända till 1695 upptagen bland nattvardspsalmena i våra psalmböcker. Löst från sitt sammanhang med nattvarden har denna psalm länge fört ett tynande liv, men intet förbjuder att ge den åter dess plats i nattvardsmässan. Vi skola då säkert få erfara, hur underbart väl den är ägnad

att lyfta hjärtat och höja andakten med sitt trefaldiga: »Helig, helig, helig i höjdene!» Den uttrycker just den tacksamma tillbedjan, vari församlingen nere på jorden blir ett med de lovsjungande himmelska härskarorna.

Det finns en tredje nattvardspsalmsalm, som praktiskt taget är alldeles obruklig — den enligt Wallins egna anteckningar av E. G. Geijer helt nyskrivna 159 »Gud vare lovad och av hjärtat prisad», en mycket uppbygglig text till den medeltida lekmannasången »Gott sei gelobet und gebenedeiet». Liksom i de bägge förut nämnda psalmerna möter även i denna det manliga, hälsosamma allvar, den ödmjuka, stilla tacksamhet, som anstår nattvardsgudstjänsten. Och en bättre avslutningspsalm till en dylik akt lär svårligen kunna anvisas. (Dock torde den lämpligast böra sjungas i utjämnad takt, åtminstone om den skall kunna — på nytt — bli församlingens egendom.)

Vår äldsta protestantiska nattvardspsalmsalm är som bekant n:r 152 »Jesus Kristus är vår hälsa», vartill i 1921 års koralbok anvisas den härliga medeltidsmelodien *Quem pastores laudavere* (under senare delen av 1800-talet mest känd med Johan Dillners text »Herren av himlen har kommit till jorden»). Om ock ej lika gammal är den sköna melodien till n:r 154 och 157 i alla händelser nog värdsnadsvärd för att icke utan saknad kunna avvaras. Den äger det djupa allvarsdrag, som är villkoret för den eukaristiska glädjen. (Synnerligen beklagligt är det stundom företagna utbytet av Gesius-melodien från 1603 mot hugenottmelodien 66, så god än denna är i sig själv.)

De flesta av de nu nämnda koralerna ha ett för nutida smak i förstone främmande tycke. Flera av dem påminna oss kraftigt om *allvaret* i äldre tiders kristendom. Ett par sådana psalmer må ytterligare bringas i erinring — n:r 26 »Vi på jorden leve här» och 44 »Ack vi äre alle Adams barn, o Gud», även de i hög grad exempel på »glömda rikedomar». Man skyr i våra dagar gärna en gången tids barska, osentimentala gudsfruktan och de uttryck den skapat sig. Men vi måste vakta oss för att så odla det vekt känslösamma eller det ungdomligt glättiga och triumferande, att den uppfattningen vinner burskap: kyrkan lever sitt liv alldeles vid sidan av och bortom denna mörka och dystra och stränga värld, som är 1900-talets Europa. — Kanske känner vår samtid innerst bättre igen sig i åtskilligt av den sång och de böneord, som höra ihop med den gamla botdagsstämningen, än i den muntra eller käcka eller veka andliga sången från senare tid.

Vi veta alla, vilken glädje det ligger i att ha lärt sig förstå och älska något, som i förstone lämnade vår känsla oberörd. Vi skola

»vidga våra hjärtan», som Paulus säger, så skola vi finna ständigt nya anledningar till tacksam beundran för de många »språk och sätt», varpå en och samma Ande lär oss att prisa Gud (Sv. ps. 137: 2).

Emil Liedgren.

En predikosamling ur psalmvalssynpunkt.

DET HAR NÅGON GÅNG i recensioner av nyutkomna predikosamlingar påtalats, att utgivarna av sådana icke upplysa om vilka psalmer, som sjungits i anslutning till predikningarna. Det är givet, att detta skulle varit till stor välsignelse i sådana fall, då en predikan läses hemma, där man icke kan komma i kyrkan.

Nu ha vi fått en predikosamling, som tillfredsställer även det kravet. Det är biskop Stadeners Evangeliepostilla, hans Högmässopostilla och hans Andra högmässopostilla. I dem är till varje predikan fogad en fullständig psalmlista.

Ett studium av hans predikosamlingar ur psalmvalssynpunkt erbjuder mycket av intresse.

Till att börja med är det tydligt, att Stadener icke hör till de präster, som vilja hava med så många psalmer som möjligt. Han har istället begränsat sig till ett fåtal. Hela antalet av honom under åren 1924—1927, då dessa predikningar till största delen äro hållna, begagnade psalmer är 224. För jämförelse kan det nämnas, att Holmström i sin psalmvalslista upptar, alternativ och böndagar ej medtagna, 293. Detta under de tre på varandra följande år, varunder svenska kyrkans samtliga högmässoperikoper genomgått. Tar man istället hänsyn till var årgång för sig, visar det sig, att evangelietexten givit anledning till 162 psalmer, första årgångens texter till 169 och andra årgångens till 172, dessa mycket ofta helt andra än i de båda föregående. Detta vill med andra ord säga, att årligen ha femhundra av våra psalmer eller lika många, som psalmboken omfattade, innan vi ännu fått tillägget av år 1921, icke en enda gång synt på psalmtavlan. Och de som ingen enda gång ens under tre på varandra följande år kommit upp och sjungits, äro till antalet 449 eller två tredjedelar av hela antalet psalmer i psalmboken, ett vittnesbörd om hur få psalmer det är möjligt att reda sig med.

Av de 224 psalmer, som Stadener sålunda begagnat i dessa tre årgångar högmässopredikningar, visa sig endast 17 vara hämtade från »Nya psalmer». Då en och annan av dessa använts mer än en gång, har församlingen sammanlagt 26 gånger under tre år från psalmtavlan

mött psalmnummer över 500. Det visar sig ytterligare, att författaren blivit allt sparsammare med bruket av de nya psalmerna. Använde han dem tio gånger i Evangeliepostillan, så har han däremot i Andra högmässopostillan inskränkt sig till endast hälften. Märkvärdigt är, att icke ens missionsdagarna ha föranlett honom till ett flitigt bruk av dem. Han använder alltjämt de psalmer, som vi förr måste gripa till, därför att vi icke hade något bättre, numren 56, 118, 139, 102, 68 etc., fast de ju ha en helt annan karaktär. Den enda av de nya, som sjungits i samband med talet om missionen, är 534 eller Beskows härliga »Ack, saliga dag, som i hoppet vi bida . . .». Med den är det ju det egendomliga, att den icke enligt psalmbokens indelning hör med till missionspsalmerna, fast den är en av de allra bästa i det slaget.

Vilka av de nya psalmerna är det då, som kommit till användning?

Egendomligt nog i flera fall sådana, som väl annars icke så ofta sjungas i kyrkorna. Så de gamla väckelsesångerna från 1700-talet och 1800-talet. Lars Linderots »Ingen hinner fram till den eviga ron» är med. Så också Kolmodins »Gå varsamt min kristen, giv akt på din gång». Vidare också de båda medtagna sångerna av Rosenius: »Ängsliga hjärta, upp ur din dvala» — använd som psalm efter predikan dels å 19 eft. Tref. evangeliet, dels å 21 eft. Tref. 2 årg. — och »Med Gud och hans vänskap» — såsom psalm efter predikan å Allhelgonadagen 2 årg.

En annars säkerligen ytterst sällan sjungen psalm, Vitalis »Min vän är ljuv», har här kommit till användning en gång. Det är dess tre sista verser, som använts som slutpsalm på 4 sönd. e. Påsk, 2 årg. Predikan handlade då om »Den hjärteliga fröjd, som Herrens trogna kunde hava av sin Frälsares vänskap».

Däremot har den förmodligen annars oftast sjungna av alla nya psalmer, Beskows »Kärlek av höjden», här förekommit endast en gång under alla tre åren, nämligen som predikstolpsalm på 13 e. Tref., vilken söndag den ju verkligen kan sägas höra samman med.

De andra nya psalmer, som Stadener låtit sin församling sjunga, äro nummer 504 (»Härlig är jorden . . .»), 521, 523 — Evers förnämliga psalmer på Himmelfärdsdagen och Förklaringsdagen — 554, 557, 594, 616, 661, 665, 666, 671 (»O, se den stora vita här . . .»).

Med ett eller annat undantag ha dessa sjungits endast *en* gång i medeltal per år. Detta gäller om sammanlagt 119 av de 224 psalmer, som kommit till användning. Så mycket oftare måste då de återstående 105 ha varit i bruk. Det visar sig också, att sex bland dessa förekommit icke mindre än *sex* gånger och därutöver årligen. Främst bland dessa stå passionspsalmerna 94 och 76, den förra en stående predikstolpsalm i Fastan, den senare icke sällan använd både som

ingångspsalm och slutpsalm under samma tid. Bland de icke till en viss tid av kyrkoåret särskilt bundna psalmerna är 384: 6 »Skydda, Gud, och styr din kyrka» den oftast förekommande. Den är Stadeners predikstolspsalm framför andra. Samma användning har han ofta haft för olika verser ur andaktspsalmerna 134 och 138. De ha därjämte ofta tagits i bruk som ingångspsalm under Trefaldighetstiden. De återstående av de oftast förekommande psalmerna äro 102 och 112, av vilka olika verser under tiden mellan Påsk och Pingst mött församlingen från psalmtavlan.

Mindre än sex men fler än tre gånger årligen synas fjorton psalmer hava förekommit. Det är idel kärnpsalmer och är förutom 138, som redan omnämnts, följande: 324, vars fjärde vers är en här vanligt förekommande predikstolspsalm, liksom dess sista vers funnit utrepad användning som slutpsalm, 3, 224, 269, 272 — Stadener slutar ofta gudstjänsten med att låta församlingen sjunga en psalm med lovsångskaraktär — vidare 430, som begagnas som gradual och som psalm efter predikan, 1, 22, 144, 16, 285, 227 och 21. De av dessa fjorton, som oftast förekommit, ha här nämnts först.

Återstår alltså 85 psalmer, som således sjungits endast *två eller tre gånger* om året. Bland dessa torde flera återfinnas, som på andra håll kommit till betydligt rikare användning. Det är nog med att peka på 141, vars nionde och följande verser ju flitigt brukas som predikstolspsalm. De förekomma här i denna användning endast en gång. I detta sammanhang kan det också påpekas, hur den annars rätt ofta tillgripna ingångspsalmen 323 här icke behövt tillgripas. Att taga upp den på en annan söndag än t. ex. 10. efter Trefaldighet är väl närmast en nödfallsåtgärd, som bör undvikas.

Ett ord till sist om Stadeners psalmlista på juldagen. Den överraskar mest genom vad som icke finns där. Jag menar psalm 60 eller »En jungfru födde ett barn i dag». I stället för den har Stadener som gradual valt 56: »Se natten flyr». Hur vacker och även lämplig denna än är, torde det säkert varit många, som saknat den övliga gradualpsalmen. Den synes mig lika bestämt höra hemma på denna plats, som 92 »Skåder, skåder nu här alla» är självskriven som gradual på Långfredagen eller 394 »Den blomstertid nu kommer» på Midsommardagen.

Ax. Malmberg.

Orgeldispositioner.

Disposition till Linköpings Domkyrkas nya orgel (byggd av Setterquist och Son, Örebro).

1:sta Manualens stämmor:

1. Principal 16'; 2. Borduna 16'; 3. Principal 8'; 4. Gamba 8'; 5. Flauto major 8'; 6. Flauto doppio 8'; 7. Dolce 8'; 8. Octava 4'; 9. Flautio; 10. Mixtur 4 chor; 11. Kvinta 2 ²/_s'; 12. Octava 2'; 13. Cornet 5 chor; 14. Trumpet 16'; 15. Trumpet 8'.

2:dra Manualens stämmor. Avdelning A.

16. Gamba 16'; 17. Principal 8'; 18. Fugara 8'; 19. Flûte harm. 8'; 20. Octava 4'; 21. Kvinta 2 ²/_s'; 22. Cornet 4 chor; 23. Flageolet 2'.

2:dra Manualens stämmor: Avdelning B. Inom crescendokåp.

24. Kvintadena 16'; 25. Gedackt 8'; 26. Kvintadena 8'; 27. Gemshorn 4'; 28. Hålflojt 4'; 29. Dulcian 16'; 30. Corno 8'; 31. Clarinett 8'; 32. Clairon 4'.

3:dje Manualens stämmor: Inom crescendokåp.

33. Gedackt 16'; 34. Bassetthorn 8'; 35. Violin 8'; 36. Salicional 8'; 37. Æolin 8'; 38. Voix céleste 8'; 39. Flûte oct. 4'; 40. Nazard 2 ²/_s'; 41. Salicet 4'; 42. Rörflojt 8'; 43. Harmonia ætherea 3 chor; 44. Waldflojt 2'; 45. Euphone 8'; 46. Oboe 8'.

Utanföör crescendokåpet på särskild vindlåda med 300 m/m tryck.

47. Stentorfon 8'; 48. Tuba mirabilis 8'; 49. Prestant 4'.

Pedalens stämmor:

50. Principal 16'; 51. Violon 16'; 52. Subbas 16'; 53. Ekobas 16'; 54. Kvinta 10 ²/_s'; 55. Violoncell 8'; 56. Borduna 8'; 57. Octava 4'; 58. Contrabasun 32'; 59. Basun 16'; 60. Trumpet 8'; 61. Trumpet 4'.

Koppel:

A. Registerandrag: Unisonkoppel I—II, I—III, II—III. Alla pedalkoppel. Dessa inställas i de fria kombinationerna.

B. Tryckknappar i Klaviaturlisten: Piano, Mezzoforte (utlösande varandra). Forte, Tutti (utom högtrycksstämmorna). Utlösning.

C. Trampor: Pedalkoppel till 1:sta Manualen. D:o till 2:dra Manualen. D:o till 3:dje Manualen. D:o till 3:dje Manualen oktaven högre. Unisonkoppel 2:dra Manualen på 1:sta man. D:o 3:dje Manualen på 1:sta man. D:o 3:dje Manualen på 2:dra man. 4-fots koppel inom 1:sta man. D:o inom 2:dra man. 16-fots koppel 2:dra man. på 1:sta man. D:o inom 3:dje man. Erforderliga maskinkoppel. Tuttikoppel. Svällare för 2:dra man. Svällare för 3:dje man. Fria kombinationer, fyra för varje man. samt pedal, summa 16. Registersvällare. Visare för registersvällaren. Visare för luft.

Disposition till orgel i Spannarps kyrka, byggd 1928 av M. J. & H. Lindegren, Göteborg.

Manual I.

1. Borduna 16'; 2. Principal 8'; 3. Gamba 8'; 4. Flûte harmonique 8'; 5. Octava 4'; 6. Rörflojt 4'; 7. Trumpet 8'.

Manual II.

8. Bassetthorn 8'; 9. Rörflöjt 8'; 10. Salicional 8'; 11. Voix céleste 8'; 12. Violin 4'.

Pedal.

13. Subbas 16'; 14. Violoncell 8'.

Koppel och kombinationer.

1. Manual I på pedalen. 2. Manual II på pedalen. 3. Manual II på manual I. 4. Oktaven högre inom manual I. 5. Oktaven lägre inom manual II. 6. Piano. 8. Mezzoforte. 8. Forte. 9. Tutti. 10 och 11. Fria kombinationer. 12. Register-svällare. 13. Automatisk pedalväxling. 14. Crescendoverk för manual II.

Disposition till orgel i Harplinge kyrka, byggd 1929 av M. J. & H. Lindegren, Göteborg.

Manual I.

1. Borduna 16'; 2. Principal 8'; 3. Gamba 8'; 4. Flûte harmonique 8'; 5. Oktava 4'; 6. Rauschkvint 2 kor.; 7. Trumpet 8'.

Manual II.

8. Lieblich-Gedackt 16'; 9. Bassetthorn 8'; 10. Rörflöjt 8'; 11. Salicional 8'; 12. Flûte oktaviante 4'; 13. Violin 4'; 14. Oboe 8'.

Manual III (fjärrverk).

15. Bordun-Eko 8'; 16. Eolin 8'; 17. Voix céleste 8'; 18. Vox humana 8'.

Pedal.

- 19, Violinbas 16'; 20. Subbas 16'; 21. Ekobas 16'; 22. Kvinta 10²/_s. 23. Violoncell 8'; 24. Oktava 4'; 25. Basun 16'.

Koppel och kombinationer.

1. Manual I på pedalen. 2. Manual II på pedalen. 3. Manual II på manual I. 4. Oktaven högre inom manual I. 5. Oktaven lägre inom manual II. 6. Piano. 7. Mezzoforte. 8. Forte. 9. Tutti. 10 och 11. Fria kombinationer. 12. Register-svällare. 13. Automatisk pedalväxling. 14. Crescendoverk för manual II. 15. Crescendoverk för fjärrverket. 16. Tremulant för fjärrverket.

Plats är reserverad för två stämmor i manual II och för en stämma i fjärrverket.

Kyrkliga Frivilligkårens i Upsala kyrkomusikaliska verksamhet.

FÖR DENNA TIDSKRIFTS läsare torde det kanske vara av intresse att något taga del av de strävanden mot ett rikare gudstjänstliv i vår svenska kyrka, som för närvarande göra sig förnimbara inom Upsala kristliga studentvärld. Och om man undrar, varifrån ett sådant

förnyelsesträvande på det liturgiska och kyrkomusikaliska området inom studentvärlden kan utgå, ligger det ju närmast till hands att tänka på den gamla »korstågsrörelsen» från detta sekels första årtionde och dess avläggare, Kyrkliga Frivilligkåren. Så är också fallet.

Numera består en mycket viktig del av Kyrkliga Frivilligkårens i Upsala arbete just av dess körs insats i Uplandsförsamlingarnas gudstjänstliv. Och denna kör saknar icke uppgifter. Det går numera sällan någon söndag under terminerna, då studenterna befinna sig i universitetsstaden, som kören icke är kallad till någon kyrka i närheten av Upsala för att med sin medverkan höja andakten i templet. Någon gång kan det vara högmässa, men i allmänhet kan man icke komma ifrån förrän mot aftonen och således fira aftongudstjänst, då företrädesvis vesper eller någon gång completorium.

Såsom av namnet framgår, är kören helt sammansatt av frivilliga krafter. Omkring 20 personer torde vara det vanliga antalet körmedlemmar. Dessutom medföljer Frivilligkårens organist, och även liturg och predikant hämtas oftast ur dess medlemmars led.

Vad dessa gudstjänsters liturgiska och kyrkomusikaliska utgestaltning beträffar, är först att säga, att man strävar efter att intet må förekomma, som faller utanför ramen av verklig gudstjänst, kyrklig gudstjänst. Det nya Vesperalet av år 1925 kommer i allmänhet till användning, och det förefaller, som om kören själv alltmer älskar sig in i den djupa och objektiva kristendom, som ligger förborgad i cantus gregorianus. Psalmodieringens svåra men utomordentligt sköna konst övas flitigt. — Och i fråga om hymnsången står ett namn städse i förgrunden: J. S. Bach. Det Willnerska häftet Bach-sånger, arrangerade för blandad kör, är näst Vesperalet och Psalteriet körens käraste egendom.

Någon gång vill kören också försöka sig på större uppgifter. Sålunda gavs i Helga Trefaldighetskyrkan, Upsala, i april 1929 en konsert till stödande av körens verksamhet. Programmet var helt ägnat J. S. Bach och upptog förutom a cappellakörer kantaterna Nr 95 (Christus, der ist mein Leben) och 161 (Komm, du süsse Todesstunde), båda med orkester, sammansatt av medlemmar ur Akademiska kapellet. Den kritik, som kom denna prestation till del, var i hög grad gynnsam. Kyrkan var fylld till sista plats, och mer än en av åhörarna torde ha fått ett förblivande intryck av Thomaskantorns underbara konst och djupa kristendom. Kanske vore det rättare att kalla denna konsert en gudstjänst.

Ett namn känner jag mig till sist förpliktigad att nämna. Körens »kantor» och dirigent, teol. stud. Ingvar Sahlin har, alltsedan han

började leda dess arbete hösten 1928, utövat en välsignelserik och fruktbarande gärning. Mycket stor del av arbetsresultatet är beroende av hans outtröttlighet och kunnighet. Trots sin ungdom (han har ännu icke fyllt 21 år) har han visat sig såsom en kyrkomusiker med något av den äkta blicken för sann och värdig kyrkomusik.

Den, som förunnats vara med på dessa verkligt sköna stunder i templen ute på Uplandsbygden, kan endast känna en djup tacksamhet. Han förstår också, vilken uppgift Frivilligkårens arbete har inom vår svenska kyrkas gudstjänstliv.

L. L.—n.

Recensioner.

Årets julböcker och jultidningar.

När förlagens jultidningar och kalendrar begynna uppenbara sig, samtidigt med de från de olika stiftens emanerande julböckerna, kan man knappast undgå att känna sig imponerad till att börja med av den yttre kvantiteten. Det är dock en hart när otrolig mängd publikationer, som se dagen till var ny jul, vi uppleva, och som finna avnämre, ofta för mycket aktningsvärda upplagor.

Och gör man sedan en närmare undersökning av innehållet, har man oftast anledning att fagnas över detsamma, även om det ju understundom kan vara ojämnt, någon gång svagt. Påtagligt är, att dessa tillfälliga publikationer fylla en stor uppgift under sin korta tillvaro.

Av de från *Diakonistyrelsens förlag* utkommande tidningarna *Julhelg för svenska hem* (häft. 1: 75, lärftb. 3: 75), *Hemmets Jul* (1: 10) och *Gränen och stjärnan* (40 öre) är det den första, vi här ha störst anledning uppehålla oss vid. Den konstförarne och konstälskande redaktören för denna kalender, pastor O. Mannström, har vetat att sätta sin prägel på alstret och gjort det till en förnämlig publikation, för även en mycket kräsen läsekrets. Kanske dröjer läsaren — eller borde man ej här bruka termen betraktaren — helst vid de utsökta illustrationerna, flertalet reproduktioner efter den kyrkliga konstens yppersta representanter från vitt skilda skeden av Kyrkans historia. I år ha Epifaniashelgen och dess firningsämne: Heliga tre konungar, varit det huvudsakliga temat för urvalet av illustrationer. Redaktören själv(?) har ock berättat på ett livfullt sätt om huru de fingonamn och konungatitel. En lika intressant och välförtjänt presentation inför

svensk publik av Emanuel Vigelands glas-målningar i Oscarskyrkan i Stockholm har pastorn i samma kyrka Olle Nystedt verkställt. Av det övriga innehållet, mångsidigt och litterärt högstående, må framhållas Mats Åmarks uppsats om tornväktare och vårdringning, som på nytt ger läsaren en anledning att bekrunda, huru intimt sambandet mellan kyrkan och samhället var under gångna tider.

Det är ju både naturligt och riktigt, att julkalendrarna av skilda slag upptaga till behandling de stora samtida kyrkliga jubileerna. I det stycket saknas ju f. n. icke ämnen. Innevarande året överskuggas i detta avseende av de redan firade minnena: Örebro-konciliet och Olaus Petri handbok samt Luthers lilla katekes, men ock av det stora instundande minnet: Ansgarsfesten. I Julhelg har domprosten Yngve Brilioth åtagit sig uppgiften att berätta om Olaus Petris handbok, en uppgift som ju ej hör till de lättare och tacksammare, när framställningen måste göras åtminstone relativt populär.

En vida tacksammare uppgift har samme författare fått sig given i *Lunds stifts Julbok* (utgiven av dess Kyrkliga Ungdomsförbund, Förlagsaktiebolaget i Malmö; 2: 25). Hans skildring av Ansgarsminnet ställer på ett överlägset sätt både mannen och hans gärning och hans tid i skarp belysning. Från ett besök i »Ansgars Kloster» jubelåret 1929 lämnar adjunkten W. Kristenson en skildring i *Linköpings stifts Julbok* (Utgiven av Linköpings stifts Ungdomsråd; rekvireras genom Int. W. Sonden, Linköping, 2: —). Artikeln, liksom hela julkoden i övrigt, är förtjänt av en särskild eloge för det utmärkt vackra bildmaterialet, väl återgivet. Ännu en uppsats

i samma julbok behandlar Ansgarsminnet. Ansgarskulten i Linköpings stift har prosten H. Ulander skildrat i en beaktansvärd uppsats, i vilken han ock gör en översättning på svenska; efter hymnen i Laudes sjöngs knappast »Benedicite» (de tre männens sång i den brinnande ugnen) utan »Benedictus» (Sakarias lovsång).

Örebro möte 1929 har gjorts till föremål för en omfattande undersökning av komminister M. Zetterquist i »Till hembygden, en julhälsning till församlingarna i Strängnäs stift från stiftsrådet» (Exp.: Amanuens G. Svengren, Strängnäs; 2:—). Han låter sina läsare därvid följa den kommande utvecklingen, liksom han ock sammanfattande lämnar en del uppgifter om de faktorer, som betingade läget vid reformationens begynnelse.

Det är givetvis stiftsböckernas styrka, att de belysa förhållandena inom de olika stiftet. Det kan därvid icke undvikas, att de i fråga om innehållet bli »enahanda». Man väntar där och man finner betraktelser för de stundande helgerna, man söker och man får till livs skildringar ur fromhetslivet i faren tid och i ny, man är beredd att möta bilder och anteckningar om stiftens kyrkor eller andra fornminnen, och man blir ej sviken. Ofta betyda dessa skildringar, att författaren gjort grundliga och omsorgsfulla undersökningar. Så minnes man från Linköpingsstiftets julbok skildringen av Kimstads kyrka av socknens kyrkoherde. Skildringar av hädangängna präster och lekmän höra till det stoff, som mest binder julboken vid hembygden. Av de i år givna nekrologerna är det dock en, som påkallar uppmärksamhet vida utöver stiftsgränserna, synnerligast bland kyrkosångens företrädare och vänner. I sin levnadsbeskrivning över Karl Gustaf Hauffman låter kontraktsprosten A. Lysander den hemgångne träda så levande fram som det ypperliga porträttet, som inleder uppsatsen.

I stiftskrönikorna skymta ofta erinringar om det arbete, som våra för kyrkomusiken verksamma stiftsorganisationer utföra. Det är tacknämligt, att kyrkofolket på så sätt erinras om denna gren av kyrkans liv. Utförligare skildring av vårt arbete har kyrkoherde Allard givit i Linköpings julbok, en översikt huru vi började.

A. Adell.

Manfred Björkquist: Den bundna och den fria kyrkan. Studentrörelsens förlag 0: 40.

I sitt inlägg i den aktuella kyrkopolitiska frågan har rektor Björkquist också några sidor om Ordet och Ordets kyrka, som äro väl värda att begrunda. Med manlig kraft och enkel värdighet ger han svaret på frågan om den djupaste meningen i all kristen gudstjänst.

A. A.

Oscar Mannström: Livstrådet och livsbrunnen. Förklaringar till Olle Hjortzbergs bilder i Gustaf V:s kyrkobibel 1927. Svenska kyrkans Diakonistyrelses bokförlag, Stockholm 1929.

Den svenska kyrkobibeln av år 1927 med sina illustrationer av professor Olle Hjortzberg har av konst-kännare och konstlärde betecknats som ett storverk. Man har särskilt prisat kraften i uttrycket, symbolernas djup, förtrogenheten med de kyrkliga bildämnena och den dekorativa karaktären. En och annan läsare har väl icke desto mindre ibland stått ganska främmande för all den symbolanhopning, som utmärker bilderna. En folkets bok blir den aldrig — redan priset lägger hinder i vägen — ty illustrationerna förutsätta en kunskap i kyrklig konstlära, som icke är var mans egendom.

En kännare på detta område, pastor Oscar Mannström, har sökt undanröja detta hinder för bildernas rätta förstående genom att utgiva en »vägledning» med förklaring över bilderna. I inledningen framhåller han med rätta, att bildernas symbolspråk är en chifferskrift, som kräver sin uttydning. »Och jämväl den, som är väl förtrogen med Bibelns innehåll, torde ibland stå frågende inför vissa sidors dekoration, även när den är rent illustrativ», säger han. Därmed har han också antytt dessa illustrationers och dekorationers största svaghet. I iver att ge så djup tydning som möjligt åt varje bild har stundom både klarhet och skönhet gått förlorade. Bilden av Moses — för att blott taga ett enda exempel — på uppslaget till Deuteronomium präglas visserligen både av höghet och kraft, men anbringandet av »Jahves öga» som en slags gloria bakom hans huvud är både långsökt och alltför konstruerat. I skyn sväva två fåglar, den ena flyger uppåt, den andra nedåt. De återge »själens evighetslängtan och odödlighetens hopp» — men vem är mäktig att förstå en sådan symbolfantasi?

Det är därför tydligt, att Mannströms förklaringar äro av behovet påkallade. I sin lilla skrift genomgår han de Hjortzbergiska bilderna till både gamla orh nya testamentet och ger med lämpliga bibel-

citat nyckeln till chiffern. Förklaringarna utmärkas av enkelhet i framställningen, förenad med en betydande kunskap i kyrklig konstsymbolik. Ett större arbete i detta ämne utlovar han i förordet, och därmed skulle en stor lucka fyllas i vår alltför torftiga litteratur om kyrklig konst.

Bengt Cnattingius.

Egon Wellesz: *Bysantinische Musik*. Breslau 1927. 96 s. M. 3: 50.

Liksom Strzygowski inom den bildande konsten arbetat på att öppna blicken för Österns inflytelser, så har Wellesz tagit till sin uppgift att söka klarlägga den österländska musikens betydelse. I föreliggande lilla arbete, som ingår i serien »Jedermanns Bücherei», har han givit en kortfattad, populär orientering över den bysantinska kyrkliga musikens värld och historia. Han söker därvid inställa musiken i ett så brett kulturhistoriskt sammanhang som möjligt. Den lilla boken börjar med ett kapitel om den bysantinska kulturens »Grundlagen». Därefter följer en översikt över musikens ställning särskilt inom det gudstjänstliga ceremonielet. Efter en redogörelse för den bysantinska mänsan och den bysantinska kyrkliga diktningen övergår förf. så äntligen till sitt egentliga ämne: en kompendiarisk framställning av den bysantinska kyrkomusiken och dess dotter, den nygrekiska kyrkomusiken. Att det endast kan bli fråga om en allra första orientering i de många och svåra problemen, säger redan sidantalet tillräckligt tydligt ifrån. Bokens värde förhöjes i hög grad genom de bifogade notexemplen i original och modern transskription samt genom en jämförelsevis rikhaltig litteraturförteckning.

K. P.

Jahrbuch für Liturgiewissenschaft in Verbindung mit Prof. Dr. A. Baumstark und Prof. Dr. A. L. Mayer herausgegeben von D. Dr. Odo Casel O. S. B. Achter Band. Münster in Westfalen 1928. 448 s.

Ankomsten av en ny årgång av denna Jahrbuch är en stor händelse för var och en av liturgiens historia intresserad. Uppsatserna i denna årgång äro visserligen, i likhet med vad fallet varit i de tidigare volymerna, i regel så speciella, att de icke kunna påräkna något intresse utanför den allra trängsta kretsen av fackmän. Men så mycket intressantare är bokens senare del, som utgör en »Literaturbericht» över praktiskt taget allt viktigare liturgisk litteratur (även tidskriftsuppsatser), som utkommit under närmast föregående år. Icke blott den tyskspråkiga litteraturen finner

beaktande utan även den engelska, franska, spanska, italienska, ja även (fast mera sparsamt) den nygrekiska, ryska och polska. Denna sista årgång innehåller redogörelser för icke mindre än 439 nummer. Tyvärr är denna Jahrbuch ganska dyr. De senare årgångarnas pris har varierat mellan 15 och 20 Mark. Likväl torde den av biträdande ting intresserade finna dessa pengar vara ganska väl använda.

K. P.

Thure Peterson: *Sjärens vägar*. Sv. kyrkans diakonistyrelses bokförlag. Pris häft. 2: 25; inb. 3: 25.

»Meditationer från den inre världen» lyder med rätta underrubriken på denna bok. I sex kapitel talas om själens väg inåt, nedåt, uppåt, utåt, framåt och hemåt. Det är evangelisk mystik och innerlighet i var och en av dessa meditationer; som framläggas för oss på ett utomordentligt vackert och värdigt språk. Författaren lever i den bibliska fromhetens värld, han känner den kristna tankens kamp att komma till rätta med livsfrågorna, och han är framför allt lyhörd för nutidsmänniskans djupaste längtan och behov. Understundom låter han oss på ett försynt sätt blicka in i djupa personliga livserfarenheter; han beder läsaren förstå avsikten, när det i meditationen över själens väg uppåt säges: »Det är en ömtålig sak att glänta på dörren till sitt hjärta och låta främmande ögon skåda i ens själ och andras öra lyssna till bikten om ens största erfarenheter... Mitt enda syfte är att gagna den inåtvända och nedåtvandrande själen och orientera den på de inre vägarna och visa den stig, som leder uppåt». Den första meditationen framhåller nödvändigheten av att själen i allvarligt uppsåt beträder vägen inåt: »Själarna ha så länge varit på drift och färd ut i världen och blivit så utåtvända och förtyglade, att det nu kräves ett kraftigt kommandorop: Halt! — Helt om! — Framåt marsch!» Härvid betonas, att själen måste ha det rätta ögonmärket i sikte. Mötet och umgänget med Gud skall vara målet för själens vandring inåt. I den inre fördolda världen skall själen finna den i Kristus sig uppenbarande Guden. Om den utåtvända nutidsmänniskan skall gå vägen inåt, måste hon älska att vistas i »tystnadens tempelhallar»; från dessa skall själen föras till »andaktens kyrka»; härifrån skall själen göra upprepade vallfarter till »betraktelsens berg», och från denna plats får själen slutligen högre hjälp och ledning in i »bönens fadershem». — Den inåtvända själen får förr eller senare göra bekantskap med vägen utför och nedåt mot mörka och skrämmande djup. Den

andra meditationen för oss in i en kristens ställning till den inre nöden och lidandets gåta. Men författaren glömmer icke att påpeka för varje kristen, att själen också har att beträda vägen utåt till människorna för att tjäna Mästaren i världen. Denna sjärens tjänst får icke tagas på egen hand; tagen ur Guds händer blir den till välsignelse. Författaren framhåller, att själen, när den i Mästarens fotspår och den Högstes tjänst med fadersförtröstans och brödrakärlekens eld brinnande inom sig beträder vägen utåt till människogemenskapen, verkar till välsignelse i första hand

genom vad den är, i andra hand genom vad den gör och i tredje hand genom vad den säger. — I meditationen om sjärens väg framåt skildras människans helgelseliv. Till sist målas i djupsinniga och gripande ord sjärens väg hemåt; här framställs evighetsupplevelsen såsom den enda verkligt avgörande garantien för en fortsatt tillvaro och ett högre liv. — Med dessa antydningar om det rika och djupa innehållet i Thure Petersons bok ha vi velat livligt rekommendera den till envar, som har intresse för det inre livets frågor.

David Myrgård.

Meddelanden.

50 år fyller den 19 dec. organisten vid Gustav Wasa kyrka i Stockholm, läraren vid Musikaliska Akademien, professor Otto Olsson.

Sammanträden. *Centralstyrelsen för Sveriges Allm. Organist- och Kantorsförening* sammanträder i Stockholm den 2—4 januari 1930 och behandlar därvid — utom de löpande ärendena — från de olika stiftsföreningarna inkomna yttranden om: »Vilka erfarenheter har stiftsföreningen rörande anordnade matutin- och vespergudstjänster?» Därjämte skall C. S. överlägga om anordnandet av det planerade allmänna organistmötet i Stockholm 1930.

Sveriges Kyrkosångsförbunds Centralråd sammanträder i Stockholm den 7 och 8 januari 1930, varvid behandlas dels löpande, dels från föregående sammanträde bordlagda ärendena, dels ock planläggning av kyrkosångsmötet i Örebro, oktober 1930.

Kyrkosångens Vänners Centralkommitté avhåller årsmöte i Stockholm den 8 och 9 januari 1930, varvid utom löpande ärendena behandlas kretsarnas yttranden angående väckt förslag om nyorientering av K. S. V:s arbeten samt kyrkosångsmötet i Örebro 1930.

Nya orglar. Augerums kyrka kommer enligt beslut att förses med ny kyrkorgel. Orgeln, som kommer att byggas av orgelbyggare O. Hammarberg, Göteborg, enligt helpneumatiskt system, skall innehålla 25 stämmor, fördelade på 2 manualer och pedal. Priset för orgeln blir cirka 18,850 kr., vari ingår elektrisk drivanordning av bälgarna; en del av gamla orgelns stämmor komma att användas i den nya.

Val. Till kantorer vid förenade tjänster ha valts: i Grimmared J. Höge därstädes; i Vittaryd G. Karlsson, Växjö; i Löt E. O. Sjöberg, Voxtorp; i Folkärna G. Lindgren, Enåker; i Lunda T. Stenberg, Ö. Stenby.

Inför tidskriftens femte årgång.

Med detta nummer fullbordar Tidskrift för kyrkomusik och svenskt gudstjänstliv sin fjärde årgång.

De år som gått ha allt starkare betygat behovet av ett organ, i vilket alla de frågor, som hänga samman med det svenska gudstjänstlivet, dess historia, dess former och deras förverkligande i församlingen, kunna sakligt betraktas och behandlas. Det är uppenbart, att alla de grupper, som företräda olika sidor och yttringar av gudstjänstlivet, måste komma i kontakt med varandra. Till dem höra prästerna och kyrkomusikerna, kyrkoarkitekterna såväl som församlingsmedlemmarna. Det skall alltfört vara för Redaktionen en angelägen uppgift att söka kontakt med och att närma alla dessa gudstjänstlivets utövare

till varandra. Det är Tidskriften därför en glädje att vara organ för Sällskapet Kyrkosångens Vänner och Sveriges allmänna Organist- och Kantorsförening, och den skall alltfort söka främja deras arbeten och syftemål.

Ett liturgiskt omdaningsarbete är på färde inom vår Kyrka. Det sista kyrkomötet har förnyat kravet på en varsam överarbetning av handboken i dess helhet. Det skall självfallet vara en uppgift för Tidskriften att följa dessa revisionssträvanden. Dess egen position i dessa frågor betingas av Redaktionen tro på att vår Kyrka bäst betjänas av ett pietetsfullt överarbetande av de historiskt framvuxna formulärens med beaktande av arvet från Kyrkans äldsta tid såväl som av det, som är för svensk tradition säreget. En gudstjänst, som ej har sitt säkra rotfäste i den vördnadsvärda tradition, som är Kyrkans, kan ej göra legitima anspråk gällande på plats inom Kyrkans vigda murar.

*

Med den stundande 5:e årgången kommer Tidskriftens utgivningsort att förändras från Lund till Stockholm.

Det är Redaktionen en djupt känd plikt att till C. W. K. Gleerups förlag och i all synnerhet till dess vördade chef Herr Direktör S. Collin, framföra sitt tack för den beredvillighet, med vilken förlaget påtog sig ansvaret och risken för denna Tidskrifts startande och dess fortsatta utgivande. Det har varit Tidskriften en högt skattad förmån att ha varit förbunden med det ärevördiga Lunda-förlaget.

Samtidigt uttalar den ansvarige utgivaren sin tacksamhetsskuld till teol. lic. C. Hultin, Lund, för den ovärderliga hjälp han — okänd av Tidskriftens läsare — givit och för all den möda han nedlagt med korrekturläsning och annat därmed sammanhängande arbete.

*

I samband med den ansvarige utgivarens överflyttning till Stockholm har Diakonistyrelsens förlag benäget åtagit sig Tidskriftens fortsatta utgivande. I förhoppning om ett gott och framgångsrikt samarbete uttalar Redaktionen sitt tack till förlaget.

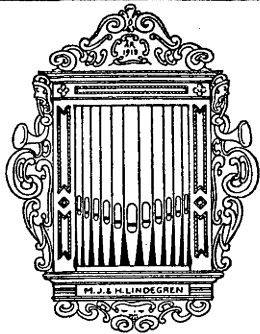
Till alla sina gamla läsare och vänner vägar Tidskriften även rikta en inträngande vädjan att bistå Redaktionen i dess bemödanden. Inför årsskiftet blir denna vädjan också en anhållan om medverkan, att Tidskriften må få en vidare spridning.

Redaktionen.

Tidskriftens pris blir som hittills kr. 4: 50 per år. Den erhålles bekvämast genom postprenumeration eller ock direkt från Diakonistyrelsens Bokförlag, Stockholm 7.

M. J. & H. Lindegren

Orgelbyggare

Göteborg

Telefon 42638

Postadress Göteborg 7

Telefon 42638

Tillverkning av piporglar enligt tillförlitliga, länge beprövade system, anpassade efter vårt lands klimatiska förhållanden. Alla delar tillverkas omsorgsfullt och av bästa material. Egen tillverkning av pipor.

Våra orglar hava av herrar musikdirektörer och organister erhållit de högsta vitsord för såväl vacker intonation som exakt och behaglig funktion.

Renoveringar och omstämningar utföras omsorgsfullt.

MATTOR AV JUTE, HAMPA OCH KOKOS,

FÄRGADE ELLER OFÄRGADE,
LÄMPLIGA FÖR KYRKOR

TILLVERKAS AV

WAHLBECKS FABRIKER
LINKÖPING

PROVER OCH OFFERT PÅ BEGÄRAN

Ledigförklarade kyrkomusikertjänster.

A) Enbart kyrkliga tjänster:

Klockare-, kantors- och organistbef. i *Karlskrona Amiralitetsförs.* sökes senast 18 dec. Lön: å stat 600 kr. jämte dyrtidstill.; från förs. 4,000 kr. utan dyrtidstill., jämte 3 ålderstill. å 300 kr. efter 3, 6 och 9 år. Tillträde 1 maj 1930.

Kantorsbef. i *Stockholms Storkyrkoförs.* sökes senast 7 jan. Lön 2,000 kr. jämte 2 ålderstill. å 500 kr. efter 5 och 10 år. F. n. dyrtidstill.

B) Förenade med folkskolläartjänst:

I *Tutaryd*, Kronob. l. sökes senast 27 dec. Skolform B 2; forts.-skola. Lön 350 kr. + avk. av boställe (ber. till 50 kr).

I *Tving*, Blek. l., sökes senast 17 jan. Skolform B 1; forts.-skola, slöjld. Lön 700 kr. samt 450 kr. i bostadsersättn.

Till den af Centralstyrelsen för Sveriges Allm. Organist- och Kantorsförening planerade

Preludiesamlingen

mottager endera af undertecknade, styrelsens preludienämnd, preludier af landets kyrkomusici. Preludierna böra helst vara komponerade på koralmotiv och må insändas före utgången af Februari månad 1930.

Otto Olsson. *Svante Sjöberg.*
Prof. Stockholm. Musikdir. Carlskrona.

Ivar Widéen.
Domkyrkoorganist. Skara.

OLOF HAMMARBERG

ORGELFABRIK

GRUNDAD 1847

TEL. 44 750

GÖTEBORG

HAGEN

NYA VARVET

Första upplagan (1927) godkänd av Skolöverstyrelsen, utsåld 1928.

Andra omarbetade upplagan (1929)

G u d s r i k e.

En sammanfattning av den kristna tros- och livsåskådningen
för folkskolan
av P. HALLER.

»Allt det goda man hade anledning att säga om första upplagan kan man i förstärkt form upprepa om denna andra och därtill lägga många andra goda omdömen. — Utan tvivel står Hallers bok bland de allra främsta i sitt slag i vårt land.»
G. Rosendal i Folkskollär. Tidn.

»Vilken lärobok i kristen religionskunskap för skola och konfirmationsundervisning röjer det starkaste pedagogiska greppet? Man måste obetingat sätta P. Hallers bok Guds rike.» *Carl Dymling i Tidning f. Sveriges läroverk.*

»Man beundrar Hallers obestridliga förmåga att behärska och lyckligt utforma en uppgift på vilken mängden tränad och lärd läroboksförfattare gått bet. De lärare som välja Hallers bok skola säkert finna valet lyckligt.»
Överlär. Gustav Larson, Huskvarna, i Folkskollär. Tidn.

»Haller skriver enkelt, koncist och redigt. Man märker att han själv undervisat barn i många år och att kristendomsundervisningen varit hans skötebarn. Han känner barnens föreställningsvärld. Stundom blir hans språk kraftfullt och skönt.»
Nils Johansson i Svensk Läraretidn.

Pris 75 öre.

Ett lärareex. mot 40 öre i frim.

Orienterande handledning för kristendomsläraren

i folkskolan i anslutning till läroboken Guds rike
av P. HALLER
64 sid. Pris 1 kr.

Denna handledning av Haller sändes gratis till alla de lärare, som nu använda Hallers lärobok och jämväl till dem, som ha för avsikt att övergå till densamma. Skriv härom direkt till

GLEERUPS FÖRLAG, LUND